

İSTANBUL REHBERİ

Leo Woerl'in Anlatımıyla
II. Abdülhamid Dönemi İstanbul'u

LEO WOERL

Çeviri: Veli Bey Bolland

Hazırlayan: Fatih Köse

✕ @ f / otukennesriyat

YAYIN NU: 2344
KÜLTÜR SERİSİ: 1225

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-964-0

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: Oğuzhan Murat Öztürk

Son Okuma: Fatih Dalgacı

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Kapak Baskısı: Çınar Matbaacılık

Baskı: Ötüken Neşriyat AŞ
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50
Sertifika Nu: 49269

İstanbul - 2026

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayinevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Leo Woerl (1843-1918): Yayımcı Leo Woerl 1843 yılında Almanya'nın Freiburg kentinde doğdu. Burada kitapçılığı ve yayıncılığı öğrendikten sonra 1866'da Würzburg'da kendi yayınevini kurdu. 1870'lerden sonra Viyana'da kendi ajansını tesis etti. 1874'ten itibaren Katolik işçilerin istihdamı için Katolik Çıkarları Merkezi Bürosu'nu yönetti. 1878 senesinden *Woerl Gezi Rehberleri* yayımlamaya başladı. 1882-1891 yılları arasında Würzburg'da belediye meclis üyesi olarak yerel yönetimde görevde bulundu. Woerl Seyahat Kitapları Yayınevi'ni 1897'de kitap ticareti ve yayıncılığı ile meşhur Leipzig şehrine taşıdı. Teoloji, coğrafya, biyografi, sözlük ve edebi nitelikli eserler de yayımlamış olan Woerl, 1898 yılında iflas ederek Würzburg'u terk etti. 1918 yılında Leipzig'de yetmiş beş yaşında vefat etti. Woerl Seyahat Rehberleri Yayıncılık tarafından 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başlarında altı yüzden fazla gezi kitabı yayımlandı. Bu seri arasında nadir bir İstanbul rehberi olan *Führer Durch Konstantinopel und Umgebung* adlı eser de bulunmaktadır.

Mütercim Veli Bey (1862-1942): Protestan mezhebine mensup Almanyalı tüccarlardan Şarl Villi Bolland'ın oğlu olan Veli Bey, 1862 yılında İstanbul'da doğdu. Asıl adı Dietrich Willhelm Bolland'dır. Bolland-zâde Veli, Willi Bolland Veli, Bolland Veli Bey, Veli Bey Bolland, Veli Bolland veya Veli, Mütercim Veli, Mütercim Bey, Veli Efendi adlarıyla da bilinmektedir. İlköğrenimini İstanbul'da tamamlamış, sonrasında Almanya'da Bremen şehrindeki ticaret mektebinden mezun olmuştur. 1883/1884 yılında Sultan II. Abdülhamid'in hizmetinde Yıldız Sarayı'nda Almanca mütercimi görevine tayin edilmiştir. 1898'de dört yıllık Mekteb-i Hukuk'u (Hukuk okulu) bitirmiştir, 1898-1914 yılları arasında Mekteb-i Sultânî'de (Galatasaray Lisesi) Almanca öğretmenliği yapmıştır. 1903 yılından itibaren Almanca öğrenmek isteyen Türkler için kitaplar yazmaya başlamıştır. Ana dili haricinde iyi derecede Fransızca ve İngilizce de bilen Veli Bey, 250'den fazla kitap, hukuki belge, gazete haberi, makale de tercüme etmiştir. Ayrıca Almanya'dan gelen birtakım heyetlere rehberlik (mihmandarlık) de yapmıştır. Uzun yıllar vermiş olduğu hizmetlerinden dolayı kendisine üçüncü derece Mecidi

nişanı verilmiştir. I. Dünya Savaşı başlamadan kısa bir süre önce Almanya'ya gitmiş olan Veli Bey, Berlin'de Friedrich Wilhelm Üniversitesi Doğu Dilleri Enstitüsü'nde Alman askerlerine Türkçe öğretmiş, ayrıca savaş dersleri de vermiştir. Burada 25 sene Türkçe hocalığı yaptıktan sonra 1936 yılında yetmiş yaşında emekli edilmiştir. Veli Bey Bolland 1942 yılında, yetmiş yedi yaşında vefat etmiştir.

Doç. Dr. Fatih Köse: 1977 yılında Kahramanmaraş'ta doğdu. 2001 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 2004'te Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Arşiv Belgelerinden Hareketle XVIII. Yüzyılda Nevrûz" adlı Yüksek Lisans tezini tamamladı. Bu tez çalışması 2007'de "Osmanlı Devleti'nde Nevrûz" adıyla kitap olarak yayımlandı. 2010'da yine aynı üniversite ve bölümde "İstanbul Halvetî Tekkeleri" adlı doktora tezini tamamladı. Bu tez çalışması da "İstanbul Halvetî Tekkeleri" adı ile 2012 yılında kitap olarak yayımlandı. 2003-2013 yılları arasında çeşitli kamu kurumlarında İstanbul kültür-tarih gezileri rehberliği yaptı. Osmanlı kültür-medeniyet tarihi, İslam müesseseleri, İstanbul ve şehir tarihi alanlarında akademik makaleler yanında birçok konferans, sunum ve konuşması bulunmakta olup yine bu alanda akademik ve sosyal platformlarda çalışmalarına devam etmektedir. 2013 yılından bu yana Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü'nde Öğretim Üyesi ve bölüm başkanı olarak görev yapmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	9
İSTANBUL KONULU İLK REHBERLER.....	11
LEO WOERL'İN İSTANBUL VE ÇEVRESİNİ TANITAN REHBERİ	14
MÜTERCİM VELİ BEY.....	20
MÜTERCİM VELİ BEY'İN İSTANBUL REHBERİ ÇEVİRİSİNE DÂİR.....	27
WOERL'İN REHBERİ.....	33
1 MALÛMÂT-I UMUMİYYE.....	33
2 MALÛMÂT-I TÂRİHİYYE.....	41
3 DERSAÂDET'E VUSÛL	43
4 DERSAÂDET İKÂMET.....	46
5 EĞLENCELER	60
6 ŞÂYÂN-I TEMÂŞÂ MAHALLER.....	62
7 VESÂİT-İ NAKLİYYE	70
8 ŞEHR-İ MEZKÛR ZİYÂRETİ	75
9 DERSAÂDET CİVÂRİ.....	101
10 DEVLET-İ ALİYYE HAKKINDA NEŞROLUNAN KİTAPLAR	110
KAYNAKLAR	117
DİZİN.....	121

ÖN SÖZ

Yüzyıllar boyunca gerek doğrudan gerekse dolaylı olarak İstanbul'la ilgili yerli ve yabancı, birçoğu da kaynak niteliğine sahip binlerce eser kaleme alındı. Bunlar arasında yabancılar tarafından ortaya konulan eserlerin sayısı da oldukça fazla bir yekûn teşkil eder. Bu meyanda, Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul'u ziyaret edecek olan yabancı seyyahlar için hazırlanan rehber niteliğindeki bu kitaplar önemli bir yere sahiptir.

Elinizdeki bu kitap, Sultan II. Abdülhamid döneminde Al-mancadan Osmanlı Türkçesine çevrilen ve yaklaşık 130 sene önce, yabancı seyyahlar için hazırlanan bir şehir rehberidir. Bu rehber, İstanbul'un birçok açıdan nasıl ele alınıp tanıtıldığını, hazırlandığı tarihte şehrin yabancılar için neler ifade ettiğini görmemiz açısından oldukça önemlidir. İstanbul'un o günkü sosyokültürel kimliği, çarşıları, esnafları, anıtsal eserleri, müzeleri, ulaşım araçları, şehrin sınırları gibi daha aklımıza gelebilecek birçok husus hakkında derli toplu bilgi sahibi olmak, hiç şüphesiz öğretici olduğu kadar keyifli de olacaktır.

Bu eser, İstanbul'un engin tarihinin ve kültürel zenginliklerinin bilinmesi adına son derece önemlidir. Eserin hazırlanmasında dikkatten kaçan hata ve noksanlar elbette olabilir. Bu hususta olumlu tenkit ve yapıcı eleştirilerde bulunacak olan okuyuculara şimdiden teşekkür ederim.

Kitabı yayına hazırlama sürecinde yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyip her zaman ufuk açıcı yönlendirmelerde bulunan ve teşvik eden başta Ömer Hakan Özalp, Prof. Dr. Nuri Güçtekin ve Fehmi Şakar'a; Almanca ve Fransızca kitap künyelerinin tespitinde büyük yardımlarını gördüğüm Prof. Dr. Numan Elibol ve Şehbal Derya Acar, yine bu kitabın yayımlanması sürecinde katkılarından dolayı Fatih Dalgacı'ya, ilgi ve emeklerinden dolayı Ötüken Neşriyat'ın değerli çalışanlarına teşekkür ederim.

Doç. Dr. Fatih KÖSE

İSTANBUL KONULU İLK REHBERLER

İstanbul'un tarihini, anıtlarını, tabii güzelliklerini ve zengin kültürel birikimini tanıtmak için yüzyıllar boyunca yazılıp gelen eserler arasında İstanbul şehrengizleri, seyahatnameleler, tarihler, risaleler, hatırat, semt monografileri ve müze rehberleri bu kadim şehir hakkında bilgi edinme hususunda ilk akla gelenlerdir.¹ Bu zengin literatür arasında, İstanbul rehberleri de mühim yer tutar.

Her ne kadar 17. ve 18. yüzyılda İstanbul'u tanıtan "âdeta rehber" niteliğinde eserler kaleme alınmış² olsa da modern ve sistematik bir usûlde hazırlanmış olan İstanbul rehberlerinin ortaya çıkışı 19. yüzyıl ortalarına rastlamaktadır.

19. yüzyılda güvenli ulaşım araçlarının gelişmesiyle, tarihe ve kültüre meraklı gezi tutkunları dünyanın en ilgi çeken şehirlerine rahat, kolay ve daha hızlı bir şekilde seyahat etme imkânı bulmuşlardı. Demiryolu ağının gelişmesi, buharlı gemilerin yaygınlık kazanması ve bu yüzyılda kuruluş gelişme gösteren seyahat acentelerinin önemli şehirlere turlar düzenlemeye başlaması, turist sayısında büyük bir

¹ 16. yüzyılda Latifî'nin Evsâf-ı İstanbul'u; 17. yüzyılda Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nin ilk cildi; 18. yüzyılda Hüseyin Ayvansarayî'nin Hadikatü'l-Cevâmî'i, 19. yüzyılda Hammer'in İstanbul ve Boğaziçi'si; Mehmet Raif Efendi'nin Mirat-ı İstanbul'u; 20. yüzyılın ilk çeyreğinde 1918'de Mühendis Necip Bey'in İstanbul Rehberi ve İhtifalci Mehmed Ziya Bey'in 1928'de basılan İstanbul ve Boğaziçi kitabı, İstanbul hakkında yazılmış en önemli eserler olarak öne çıkmaktadır. bk. Fatih Köse, "17. ve 19. Yüzyılda Yazılmış Olan İki İstanbul Rehberi" *Osmanlı İstanbul'u VI: VI. Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu Bildirileri 11-13 Mayıs 2018*, İstanbul 2019, s.611-612.

² İlber Ortaylı, 18. yüzyılda İnciciyan'ın yazmış olduğu "18. Asırda İstanbul" adlı eser için "18. yüzyılda İnciciyan'ın yazdığı İstanbul adeta mufassal bir turistik rehber gibiydi." değerlendirmesinde bulunur. bk. İlber Ortaylı, *İstanbul'dan Sayfalar*, İstanbul 2007, s.189.

MÜTERCİM VELİ BEY

Rehberi Almancadan Türkçeye (Osmanlı Türkçesi) tercüme eden Veli Bey, Osmanlı Devleti'nde tüccarlık yapmakta olan Protestan mezhebine mensup Almanyalı Şarl Villi Bolland'ın oğlu olup 1862 yılında²⁷ İstanbul'da doğmuştur. Asıl adı Dietrich Willhelm Bolland'dır. Babasından dolayı literatürde ve belgelerde adı Bolland-zâde Veli, Willi Bolland Veli, Bolland Weli Bey, Weli Bey Bolland, Veli Bolland veya Veli, Mütercim Veli, Mütercim Veli Bey ya da sadece Veli Efendi şeklinde geçmektedir.²⁸

İlköğretimini İstanbul'da tamamlayan Veli Bey, Almanya'da Bremen şehrindeki ticaret mektebinden mezun olmuştur.²⁹ Ser-kurenâ Osman Bey'in vasıtasıyla 1883/1884 (1299 mâlî senesinde) 22 yaşında Mabeyn-i Hümâyûn Almanca mütercimliğine tayin edilmiştir. Böylece Sultan II. Abdülhamid'in hizmetindeki mabeyn mütercimlerinden biri olarak Yıldız Sarayı'ndaki Mabeyn Mütercimler Dairesi'nde³⁰ tercüme faaliyetlerine başlamıştır. Bu tarihte herhangi bir başka memuriyeti bulunmayan Veli Bey'in maaşı 500 kuruştur.³¹ Veli Bey'in Osmanlı arşivinde bulunan

²⁷ Alman kaynaklarında doğum tarihi 09-08-1965 olarak geçmektedir. bk. <https://gepris-historisch.dfg.de/person/5101183?> (Çevrimiçi 29. 10. 2021).

²⁸ BOA. MEMKT. 1147/71; BOA. MEMKT. 1143/2; 1148/70; BOA. DH.MUİ. 47/11-3. BOA. HR.HMŞ.İŞO. 48/21. Almanca ve İngilizce metinlerde Wely Bey, Wely Bej, Weli, Eli, Willi ve Wilhelm olarak geçmektedir. Metin içinde "Veli Bey" olarak kullanılmıştır.

²⁹ BOA. HR.HMŞ.İŞO. 48/21-9.

³⁰ Mabeyn Mütercimleri Dairesi: Mütercimler Dairesi. Yıldız Sarayı'nda mütercimlerin çalışmalarını yaptıkları daire. Burada hizmet eden mütercimlerin resmî ünvanı "Mabeyn-i Hümâyûn Mütercimi" idi. Bu mütercimlere Saray Mütercimi de denilmekteydi. Başlıca vazifeleri Sultan II. Abdülhamid'in emriyle polisiye (zâbitavî) romanlar, seyahatnameler ve gazete yazıları tercüme etmektir. Tahsin Paşa, *Abdülhamit ve Yıldız Hatıraları*, İstanbul 1931, s.15, 19, 23, 155.

³¹ BOA. Y.PRK.TKM. 26/11-14. Hicrî 16-01-1310 (Milâdî 10 Ağustos

2 MALÛMÂT-I TÂRİHİYYE

Dersâdet'in asl-ı esâsı malûm değildir. Ale'l-umûm bu gibi büyük şehirlere dâir cereyân eden hikâyeye nazaran tevellüd-i hazret-i İsa'dan⁸⁷ altı yüz elli sekiz sene evvel Bizas nâmında bir kimse cenâb-ı Hakk tarafından kendisine verilen emir üzerine birkaç kişi ile Megâra'dan hicret ederek şimdiki Sarayburnu üzerinde ikâmet etmiştir. Şehri tesis edenin ismini der-hâtır etmek üzere şehir Bizans tesmiye olunmuş imiş. Yalnız şurası muhakkaktır ki Bizans şehri bir Rum şehri bulunup tevellüd-i hazret-i İsa'dan dört yüz doksan sene evvel Acem Kralı Daryus tarafından zabt olunmuştur. Salamis ve Plane muhârebeleri şehri-i mezkûru Acem yedinden⁸⁸ kurtarmışsa da o zamandan beri bir Rum hükümetinden o bir⁸⁹ Rum hükümetinin iktidârına geçmiştir. Atina ve Isparta⁹⁰ nüfuzları birbirini takip etmekte idiler. Atinalıların muâvenetiyle Makedonya hükümdârı [4b] Filip'e mukâvemet olundu. Şehri-i mezkûrda Sen Andreas⁹¹ tarafından Hristiyanlık neşrolundu. Yüz doksan altı senesinde Setimus Servus⁹² şehri üç sene kadar muhâsara ettikten sonra nihâyette askeriyle zapt edebilmiş ve harâbeden ibâret bulunan şehri Roma İmparatorluğu'na ilâve etmiştir. Büyük Kostantin bu şehri pâyitahtı olarak intihâp⁹³ ettikten sonra eski ehemmiyetini geri kazanmış ve o zamanda Kostantinopol tesmiye olunmuştur. Roma hükümeti taksim olunduğu zaman şark tarafındaki pâyitaht olarak Bul-

⁸⁷ Tevellüd-i hazret-i İsa: Hazret-i İsa'nın doğumu.

⁸⁸ Yedinden: Yed, Arapça el demektir. Yedinden: Elinden.

⁸⁹ O bir: Öbür.

⁹⁰ Sparta.

⁹¹ Saint Andreas, Aziz Andreas (Andrew), Havari Andreas.

⁹² Septimius Severus.

⁹³ İntihâb: Seçmek.

3 DERSAÂDET'E VUSÛL

Şimdiye kadar Avrupa'dan vürûd eden yolcular İstanbul'a yalnız vapur ile gelmekte idiler. Triyeste¹⁰⁰ veya sâir İtalya ve Yunanistan limanlarından veya Karadeniz'den gelen Loid¹⁰¹ ve Rus büyük vapurları, Yeni Köprü pişgâhında¹⁰² lenger-endâz¹⁰³ olurlar. Belova'ya kadar hazır olan şimendüfer pek nâdiren Avrupalılar tarafından isti'mâl¹⁰⁴ olunmakta idi. Bugünkü günde bu hal büsbütün değişmiştir. Elveym Avrupa'dan vürûd eden yolcuların kâffesi Rumeli Şimendüfer Mevkîfından vürûd etmektedirler. Dersaâdet'in en güzel en tesirli manzarası vapur ile gelindiği zamanlarda müşâhede olunduğu malûmdur. Zaten her güzel manzarayı mahveden şimendüfer ile vürûd edildiği halde, eski güzel manzara bulunamaz. Şimendüferde bulunan yolcular, Yedikule'den Dersaâdet şehrine girerek Marmara Denizi sevâ-

¹⁰⁰ Trieste.

¹⁰¹ Lloyd.

¹⁰² Pişgâhında: piş-gâh, Farsça bileşik bir kelime olup ön demektir. Pişgâhında, önünde.

¹⁰³ lenger-endâz: Demir atmak. Lenger, büyük demir çapa; endâz ise atan, atmış anlamına gelmektedir.

¹⁰⁴ İsti'mâl: Kullanma.

murlarının muâvenetiyle eşyâsını evvelden intihâb¹⁰⁹ olunan Beyoğlu otellerinin birinin memuruna teslim etmeli. Kayıkçıya iki, üç frank kadar ve hamala dahi birkaç kuruş ücret verilir. İstikrâ¹¹⁰ olunan arabaya dahi iki üç frank verilir. Deniz üzerinde hasta¹¹¹ bulunanlara arabaya binmeyip yayan veyahut Tünel ile Beyoğlu'na çıkmaları tavsiye olunur.

4 DERSAÂDET'TE İKÂMET

Zamânın Sûret-i Taksîmi: Üç gün ikâmet edenler için birinci günde Galata Kulesi'ni, Saray-ı Hümâyûn'u, Ayasofya, Hipodrom, Ahmediye Câmii'ni,¹¹² Çarşı,¹¹³ Süleymaniye Câmii'ni ve Serasker Kapısı Kulesi'ni; ikinci günün öğlesinden evvel Beyoğlu ve Tophane'yi ve öğlenden sonra Üsküdar ile Bulgurlu Dağı'nı¹¹⁴ ve üçüncü günde sabahleyin Boğaz'ı ve öğlenden sonra Yedikule civârını seyir ve temâşâ edilmesi tavsiye olunur.

Bir haftaya kadar ikâmet edenlerin perşembe günü saat ikide Üsküdar dervişlerini¹¹⁵ ve cuma günü [6b] saat birde Selamlık Resm-i Âlîsi'nden¹¹⁶ sonra bir kayık ile Kağıthane'nin ziyâretini tavsiye ederiz.

¹⁰⁹ İntihâb: Seçme. Seçilmiş olan.

¹¹⁰ İstikrâ: Kira ile tutma. Kiralama.

¹¹¹ Deniz tutması olanlara.

¹¹² Sultanahmet Câmii.

¹¹³ Kapalıçarşı.

¹¹⁴ Bulgurlu Dağı: Büyük ve Küçük Çamlıca tepeleri. Özellikle de Küçük Çamlıca için daha yaygın olarak kullanılmaktaydı.

¹¹⁵ Üsküdar dervişleri: Üsküdar'daki Rifâi Âsitanesi'ndeki zikreden dervişler.

¹¹⁶ Selamlık Resm-i Âlîsi: Cuma selamlığı. Pâdişâhın cuma günleri Cuma namazına gidiş ve dönüş merasimi.

DERSAÂDET CİVÂRI

En ziyâde şâyân-ı ziyâret Üsküdar olup suret-i dâimede³⁹⁸ İstanbul ile münâsebette bulunur. Vapurlar buraya bir çâr-ı yekte³⁹⁹ ve kayıklar yarım saat zarfında vâsıl olurlar. Üsküdar'ın pişgâhında Kız Kulesi bulunur ki bu kule Fener İdâresi tarafından isti'mâl olunmaktadır. Üsküdar İskelesi'nin önünde bulunan arabalar ile köy dâhiline gidilir ki Eyüb'de olduğu gibi burada da İslâmların ekserîsi defin olunur. Bu sebepten dolayı gâyet güzel câmiler ve büyük mezarlıklar mevcuttur. İskelenin sol tarafında İskele Câmiî,⁴⁰⁰ sağ tarafında Bit Pazar Çarşısı ve bunun yanında dahi Yeni Câmiî⁴⁰¹ görünür. Bu câmi 1709 senesinde Sultan Ahmed-i Sâlis'in vâlidesi tarafından inşâ olunmuştur. Mahmud Paşa Câmiî'ni⁴⁰² geçtikten sonra sokağın ucunda zikreden dervişlerin tekkesi bulunur. Sâir İslâm ahâlîsi tarafından dahi icrâ olunan bu dervişlerin zikri vücudu sûret-i dâimede hareket ettirerek aynı sada üzerinde bir nevi şarkı okumaktan ibâret olup bu esnâda bazı dervişlerin ağızlarına tükruk gelerek düşerler. Bu tekkenin şark tarafında gâyet güzel bulunan Eski Vâlîde Câmiî⁴⁰³ olup Sultan Murad-ı Sâlis vâlidesi tarafından 1582 senesinde inşâ ettirilmiştir. Derviş Tekkesi'nin cenub tarafında büyük mezarlık⁴⁰⁴ olup bu mezarlığın uzunluğu yarım saatten ibârettir. Bu mezarlığın deniz kenarında Selimiye Mahallesi'yle dâhilinde Selimiye Câmiî⁴⁰⁵

³⁹⁸ Suret-i dâimede: Dâima, her zaman.

³⁹⁹ çâr-ı yek: Çeyrek.

⁴⁰⁰ Mihrimah Sultan Câmiî.

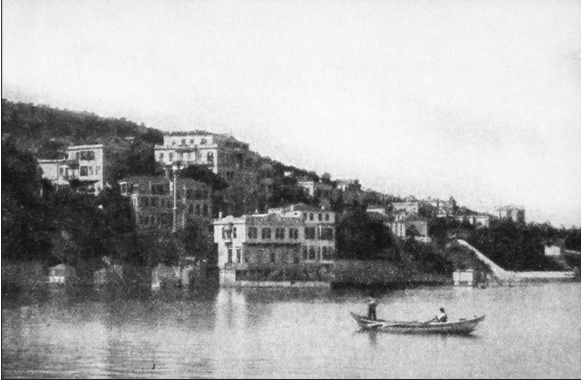
⁴⁰¹ Yeni Vâlîde Câmiî.

⁴⁰² Rum Mehmed Paşa Câmiî olmalıdır.

⁴⁰³ Atik Vâlîde Câmiî.

⁴⁰⁴ Karacaahmet Mezarlığı.

⁴⁰⁵ Sultan III. Selim'in yaptırmış olduğu Büyük Selimiye Câmiî.

Büyükada'nın (Prinkipo) görünümü. (Prens Adaları'nın en büyüğü)

Küçüksu Kasrı.

DİZİN

- I. Dünya Savaşı 12, 13, 27
II. Abdülhamid (Sânî) 9, 19, 20, 21, 24, 25, 26, 31, 34, 58, 93, 105, 109, 119
II. Mehmed (Mehmed, Fatih Sultan Mehmed) 36, 42, 68, 88, 90, 93, 94, 97, 98, 106
II. Meşrutiyet 26
II. Teodosyus 92
IV. Mehmed 69
IV. Murâd 69
IV. Mustafa 69
- A**
A Guide along the Danube from Vienna to Constantinople 13
A Handbook for Travelers in the Ionian Islands, Greece, Turkey, Asia Minor and Constantinople 13
Abdullah Birâderler 58
Acem 41, 88, 106
Acem Kralı Daryus 41, 106
Adalar 37, 54, 73, 75, 102
Adam (mûsikî mağazası) 58
Ağa Câmii 48, 80
Ağa Hamamı 54
Ahmed Câmii (bk. Sultanahmet Camii) 36
Ahmediye Câmii 46, 64, 65, 68, 78, 96
Aksaray (semt) 65, 70, 96
Aksukunyon (Exokionion) 34
Alexander von Humboldt (Alman bilim insanı) 15
Alkazar d' Amerik Tiyatrosu 61
Alman 14, 15, 20, 22, 23, 26, 27, 31, 40, 47, 49, 50, 56, 57, 60, 62, 74, 75, 78, 97, 119, -Alman Cemiyeti 60, 78, -Alman Kânûn-ı Esâsîsi 26, -Alman Mektebi 78
Alman Sanatkârân Cemiyeti 62
Almanca 9, 14, 17, 18, 20, 22, 23, 25, 26, 27, 29, 40, 50, 69, 81, 83, 99
Almanya Konsoloshânesi 77, -Almanya Postahânesi 55, 56, -Almanya Sefârethânesi 107, -Almanya Sefâreti 64, 80, 106, -Almanya Sefâreti Kilisesi 64, Almanya Sefiri Doradoviç 55
Altın Kulesi (Yedikule'de) 97
Amasra 73
Amerika Sefârethânesi 77
Anadolu 13, 72, 73, 107(otel)
Anadolu Hisarı 73
Anadolu Kavak, -Kavağı 73
Anastas Kilisesi 93
Antika Müzehânesi (Âsâr-ı Atika Müzesi, Eski Eserler Müzesi,